

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STV004
HT06
Handledare: Mats Sjölin

Partnerskap i samförstånd?

En studie av den regionala partnerskapsmodellen ur ett
intresseperspektiv

Johan Rydstedt

Abstract

In 1998 a new regional development policy was introduced by the Swedish government. A central feature in the policy was the formation of partnerships at the regional level. The partnerships were meant to consist of local and regional stakeholders, representing a great variety of interests, who would collaborate in order to improve regional development. The new policy was promoted, besides being more efficient, as a way to broaden political participation and to break male-dominated structures.

This thesis discusses whether the regional partnership actually favours “women’s interests”, in terms of how the relationship of power between women and men is constituted by the model. At a theoretical level, it is argued that partnerships are distinguished by formal status, a horizontal relationship between the participants and a policy based on an achieved agreement. These premises are evaluated through a gender approach. An empirical perspective is provided by interviews with participants in the regional partnership of Skåne. The results of the study are ambiguous. It can not be ruled out that the regional partnerships are more inclined to reproduce existing structures than to altering them.

Nyckelord: regionalt partnerskap, kön, politiska intressen, tillväxtpolitik, makt

Innehållsförteckning

1 Inledning	s.1
1.1 Problem och frågeställningar	s.1
1.2 Forskningsläge	s.2
1.3 Metod och material	s.3
1.4 Disposition	s.3
2 Är det rimligt att tala om kvinnors och mäns intressen i politiken?	s.4
2.1 Intresseperspektivet	s.4
2.2 Diskussionen om objektiva intressen	s.5
2.2.1 Politikens form och innehåll som skiljelinje	s.5
2.3 Ett vidareutvecklat intresseperspektiv	s.6
2.4 Slutsats och teoretisk utgångspunkt	s.7
3 Vad kännetecknar ett partnerskap?	s.8
4 Partnerskapsmodellen ur ett intresseperspektiv	s.9
4.1 Ett avsteg från den representativa demokratin	s.9
4.2 Med nätverket som förebild	s.10
4.3 Partnerskapets korporativa inslag	s.12
4.4 Kluvna slutsatser om modellens premisser	s.13
5 Partnerskapet för RTP i Skåne	s.14
6 Empiriska forskningsresultat	s.15
6.1 <i>Premiss 1: Formell status</i>	s.15
6.1.1 En modell för etablerade aktörer?	s.15
6.1.2 Oklara regionala ansvarsförhållanden	s.17
6.2 <i>Premiss 2: Horisontella relationer</i>	s.18
6.2.1 Att representera eller ”att bidra”?	s.18
6.2.2 Brett deltagande, åtskilt arbete?	s.20
6.2.3 Personbundet deltagande	s.21
6.3 <i>Premiss 3: Konsensus</i>	s.22
6.3.1 Passande och opassande intressen	s.22
6.3.2 Konflikter finns, men inte utifrån kön	s.24
7 Avslutande diskussion	s.26
7.1 En fråga om maktperspektiv?	s.26
8 Referenser och bilagor	s.28

1. Inledning

I slutet av 1990-talet lades riktlinjerna upp för en ny näringspolitik i Sverige. Propositionen ”Regional tillväxt för arbete och välfärd” (1997/98:62) föreslog att regionerna skulle ges en viktigare roll och få större möjligheter att påverka sin egen utveckling. Genom utformandet av regionala tillväxtavtal (RTA) hoppades regeringen mobilisera regionala krafter och skapa förutsättningar för ökad sysselsättning och hållbar ekonomisk tillväxt. Man underströk nödvändigheten av att hitta nya institutionella former som kunde förena ett horisontellt nätverkstänkande på regional nivå med nationella mål (Ds 2001:15 s.7). Ett viktigt led i utvecklingen blev därför att arbetet kring avtalen skulle ske i partnerskap. Med det åsyftades att olika regionala aktörer tillsammans, i en formell samverkansform, skulle utveckla en gemensam syn på regionens behov och omsätta denna i praktiska åtgärder. Ambitionen var framförallt att uppnå effektivitet genom att anpassa tillväxtpolitiken efter regionala intressen, i synnerhet näringslivets, men också att bredda det medborgerliga deltagandet i regionalpolitiken. Den följande regionalpolitiska propositionen (2001/02:4) befäste den regionala tillväxtpolitiken som ett viktigt politikområde och partnerskapsmodellen som ett etablerat inslag i svensk politik. När de regionala tillväxtavtalen upphörde år 2003 ersattes de av regionala tillväxtprogram (RTP), vilka fördjupade den påbörjade utvecklingen.

1.1 Problem och frågeställningar

Utifrån ett könsperspektiv är anammandet av partnerskapsmodellen i den regionala tillväxtpolitiken intressant. Såväl regionalpolitik som ekonomisk politik har tidigare pekats ut som manligt könskodade sfärer (Friberg 1993, Wängnerud 1997). Den nya regionala tillväxtpolitiken skulle dock, inte minst genom breda partnerskap, bryta denna trend och sätta jämställdheten högt på agendan. Hanna Westberg återger Mona Sahlins tolkning av tillväxtavtalen och partnerskapen på ett möte den 4 februari 1999:

”Tänk nytt och bryt gamla mönster! Öppna dörrarna, bjud in och lyssna på dem som har andra åsikter. Jämställdhet, olikhet och ekologi skall utgöra utgångspunkter i arbetet. Bryt upp de manliga nätverken och låt jämställdhetsaspekten genomsyra arbetet med tillväxtavtalen” (Westberg 2005 s.1)

RTA-periodens facit blev dock dystert. De regionala partnerskapen uppvisade en kraftig manlig dominans och få nya aktörer hade bjudits in i arbetet (Hudson & Rönnblom 2001). Trots det valde man att hålla fast vid modellen även under den efterföljande RTP-perioden, men med skärpta riktlinjer för partnerskapens sammansättning och inriktning (Regeringsbeslut 2002-11-14). När programmen

snart avslutas stundar åter en omställning av den regionala tillväxtpolitiken. De senaste rapporterna tyder på att partnerskapen kommer att finnas kvar i någon form.

Mot bakgrund av den uppenbart starka tilltron till modellens kapacitet undrar jag om det är rimligt att anta att partnerskapsmodellen, så som den här tillämpas, kan sägas främja kvinnors intressen inom den regionala tillväxtpolitiken? Enligt min utgångspunkt är denna fråga nödvändig att ställa om man på allvar vill förändra den maktbalans mellan kvinnor och män som hittills har varit rådande inom detta politikområde. Ställt på sin spets handlar det om partnerskapen har potential att förändra maktförhållanden eller om de bara kan återspegla dem. För att besvara frågan måste jag dock börja med att diskutera om man överhuvudtaget kan tala om kvinnors och mäns intressen i politiken. Mina två huvudfrågor som i tur och ordning ska besvaras är alltså:

- *Är det rimligt att tala om kvinnors och mäns intressen i politiken?*
- *Främjar den regionala partnerskapsmodellen kvinnors intressen?*

1.2 Forskningsläge

I samband med de regionala tillväxtavtalens tillkomst skrevs ett antal rapporter som uppmärksammade och jämförde kvinnors och mäns makt och inflytande i processarbetet. Några exempel är ekonomerna Elisabeth Sundins (1999) och Lillemor Westerbergs (2000) kritiska rapporter om tillväxtavtalens premisser samt sociologen Marianne Bulls (2001) studie av Västra Götalands partnerskap. Gemensamt för dessa rapporter är att de främst studerar processen kring framtagandet av avtalen och präglas av teoretiska spekulationer kring vad som komma skulle.

Även från kulturgeografiskt håll har uppmärksamhet riktats mot den nya regionala tillväxtpolitiken. Ett namn som bör nämnas är professor Gunnel Forsberg som i en rad publikationer problematiserat jämställdhetsintegreringen på de regionala arenorna (t.ex. Forsberg – Grenholm 2005). Katarina Petterssons och Ylva Saarins (2004) forskning om klusterbegreppets ensidiga användning i regionalpolitiska texter utgör också ett intressant bidrag. Den kulturgeografiska forskningen saknar dock av förklarliga skäl ofta diskussioner om politikens institutionella uppbyggnad.

Vidare har arbetslivsforskarna Hanna Westberg och Ursula Hårds (2005) studier om kvinnors och mäns delaktighet i tillväxtavtalen varit mig till stor nytta. De intervjuer som deras analyser bygger på genomfördes dock redan år 2001. Den statsvetenskapliga relevansen i Westbergs och Hårds studier är inte heller så hög.

De till synes enda statsvetarna som utifrån ett könsperspektiv har intresserat sig för den svenska regionala tillväxtpolitiken och dess institutionella former är Christine Hudson och Malin Rönnblom vid Umeå universitet (2001, 2003, 2006). Deras teoretiska angreppssätt har varit en viktig inspirationskälla i mitt arbete. Hudsons och Rönnbloms empiriska material är dock baserat på studier av partnerskapen i Jönköpingsregionen och i Västerbotten. Därmed skiljer sig min studie från deras då jag har valt att studera ett partnerskap i ett tätbefolkat område, präglad av ett förhållandevis modernare könskontrakt (jfr Nutek 2006b s.8).

1.3 Metod och material

Den första frågan behandlas strikt teoretiskt. Jag uppmärksammar och diskuterar relevant forskning kring kvinnors och mäns politiska intressen och positionerar mig.

För att besvara den andra frågan förlitar jag mig inte enbart på annan forskning utan tillämpar mina resonemang på ett eget fall, nämligen partnerskapet för RTP i Skåne. Min analys bygger i första hand på samtalsintervjuer med deltagare i partnerskapet. Anledningen till att jag valde detta tillvägagångssätt var att jag ville få fram deltagarnas subjektiva tolkningar av partnerskapsarbetet. Esaiasson *et al* skriver att samtalsintervjuer lämpar sig särskilt väl när vi inte har så stora kunskaper om det vi studerar (2003 s.280). Det kan inte uteslutas att en kvantitativ enkät hade berikat min studie, men då området är relativt utforskat var det svårt att på förhand urskilja relevanta teman (jfr *ibid.* s.281). Vidare var de protokoll som fanns att tillgå ett bra komplement, men alltför deskriptiva för att utgöra analysens primärmaterial.

Sammanlagt intervjuades 15 personer, varav 7 var kvinnor och 8 män. Närmare 30 personer deltar i partnerskapet och det var därför orimligt att intervjua samtliga. Intervjupersonerna valdes ut efter devisen centralt placerade källor (*ibid.* s.286). I första hand prioriterades de deltagare som på något sätt företräder ett jämställdhetsperspektiv. Därefter var min ambition att få med representanter från olika sektorer: Region, stat, intresseorganisationer, kommun och näringsliv (se bilaga 1).

Intervjuerna var semistrukturerade, det vill säga uppbyggda kring teman och med deltagarnas subjektiva tolkningar i centrum. Samtliga intervjuer spelades in och transkriberades ordagrant. I de utvalda citaten har dock upprepningar och uppenbara felsägningar tagits bort. I några fall har jag låtit bli att skriva ut namnen vid citaten, trots att inget löfte om anonymitet givits. Jag är medveten om att detta kan vara till nackdel för uppsatsens intersubjektivitet, men vill hävda att det väsentliga i dessa fall inte får bli *vem* som säger vad, utan *vad* som sägs.

Diskussionen om kvinnors politiska deltagande är kontroversiell samtidigt som det är politiskt korrekt att tala väl om jämställdhet. Inledningsvis befarade jag därför att svaren skulle bli knapphändiga och föga rättvisande. Den semistrukturerade formen verkade dock gynna resonemang bortom de sedvanliga klichéerna.

För att få en ytterligare känsla för mitt studieobjekt valde jag även att göra två observationer. Dels satt jag med på en träff med det stora partnerskapet och dels observerade jag ett arbetsgruppsmöte med Partnerskap för kvinnors företagande.

1.4 Disposition

I syfte att besvara min första fråga tar jag inledningsvis upp diskussionen om förhållandet mellan intresse och kön i politiken. Centrala infallsvinklar urskiljs och diskuteras, varpå min egen position tydliggörs. Därefter ger jag mig i kast med min andra frågeställning och diskuterar partnerskapsmodellens för- och nackdelar i förhållande till mitt intresseperspektiv. Relevant forskning om andra politiska former används som referenspunkter. Tre centrala skiljelinjer urskiljs, vilka åskådliggör modellens särprägel. Därefter presenterar jag slutsatserna från min studie av partnerskapet för RTP i Skåne. Slutligen sker en avrundande diskussion.

2. Är det rimligt att tala om kvinnors och mäns intressen i politiken?

Att andelen kvinnor i politiken historiskt sett har varit lägre än andelen män är ett faktum. I början av 1980-talet tog en diskussion fart om vilken betydelse detta förhållande har för politikens innehåll (t.ex. Sapiro 1981). Grunden för diskussionen fanns i en misstro mot att manliga politiker kan representera kvinnor som grupp och åstadkomma en förändring av maktrelationen mellan könen. Frågan om kvinnor och män har olika politiska intressen blev central. Mot bakgrund av den ökade kvinnorepresentationen på olika politiska arenor har diskussionen om kvinnors och mäns intressen ständigt fått nytt liv och empirisk forskning om betydelsen av kön i politiken har tillkommit. Närmast all forskning på området behandlar dock kvinnors intressen. Den ensidiga fokuseringen på kvinnor är förståelig med tanke på att de flesta av teoretikerna utgår ifrån att kvinnor som grupp har varit underordnade män som grupp i politiken. Frågan om det finns kvinnliga intressen som inte har kommit fram har således blivit central. Att män så sällan nämns är dock inte oproblemiskt.

2.1 Intresseperspektivet

Helga Hernes (1982) urskiljer tre argument i förespråkandet för kvinnors politiska närvaro. Det första argumentet handlar om rättvisa och kan sammanfattas med att kvinnor och män bör ha samma rättigheter att delta i det politiska beslutfattandet. Den andra argumentationslinjen lyfter fram kvinnor som en resurs som kan tillföra den traditionella politiken en ny och annorlunda dimension. Ett tredje argument för lika deltagande utgår ifrån att kvinnor och män kan ha motstridiga intressen som måste få ta plats i den offentliga politiken. I ett historiskt perspektiv är det framförallt de två första argumenten som har använts (Eduards 2002 s.46). Intresseargumentet är betydligt mer kontroversiellt och har ofta förknippats med radikala kvinnogrupper (Hedlund 2002 s.3). Framförallt utmanar perspektivet förväntningarna om harmoni mellan kvinnor och män eftersom det synliggör en potentiell intressekonflikt mellan könen (Eduards 2002 s.14).

Ett trendbrott i svensk politik skedde i och med den statliga utredningen Varannan damernas (1987). Resonemangen i utredningen, vars syfte var att ge förslag på insatser som kunde öka kvinnorepresentationen i icke-folkvalda organ, bar tydliga spår av ett intresseperspektiv. De exkluderade kvinnorna skulle enligt utredningens förslag inkluderas som grupp med särskilda intressen (Hedlund 2002 s.4, Eduards 2002 s.51). Därmed konstruerades den svenska jämställdhetspolitiken för första gången kring ett underförstått antagande om en potentiell konflikt mellan kvinnor och män som politiska intressegrupper.

Att resonera om kvinnors och mäns politiska deltagande i termer av intressen är dock omtvistat, och då inte bara för dess kontroversiella laddning i den allmänpolitiska debatten. Även bland teoretiker som intresserar sig för makt- och könsfrågor i politiken finns det meningsskiljaktigheter om vad som ska innefattas i intressebegreppet och om det ens är särskilt lämpligt att använda.

2.2 Diskussionen om objektiva intressen

Är det överhuvudtaget möjligt att tala om kvinnors och mäns intressen? Finns det något som kvinnor respektive män har gemensamt trots olika partival, sexualitet, klass och etnicitet? Christina Bergqvist skriver att frågan om vi kan tala om objektiva kvinnointressen har varit mest kontroversiell i intressediskussionen. Att grupper av kvinnor i olika historiska situationer har organiserat sig utifrån vissa intressen är föga omtvistat, men påståendet att det skulle finnas specifika kvinnointressen är desto svårare att ta ställning till (Bergqvist 1994 s.17). Flera feministisk orienterade forskare menar att visionen om ett enat systerskap med gemensamma erfarenheter döljer ojämlikheter mellan olika grupper av kvinnor (Bhavnani 1995) och att den vita, heterosexuella medelklasskvinnan hittills har varit norm i feminismen (Robinson 1997 s.19). Rimligheten i att teoretiskt tillskriva kvinnor och män objektiva intressen som de på en subjektiv nivå kanske inte känner igen sig i har också ifrågasatts (se t.ex. Phillips 2000 s.86).

2.2.1 Politikens form och innehåll som skiljelinje

Om vi godtar intresseperspektivets paradigm om att man i någon mån kan tala om kvinnors och mäns intressen i politiken återstår frågan om hur detta bör göras. Ett viktigt inlägg i diskussionen gör statsvetaren Anna G. Jónasdóttir som skiljer mellan politikens form och innehåll. Hon menar att det endast är formen som är lämpad för teoretisk bestämning, medan innehållet måste hanteras som empiriskt öppet (Jónasdóttir 2003 s.180). Jónasdóttir lyfter fram latinets betydelse av *inter esse* – att vara ibland. Kvinnors objektiva politiska intressen handlar idag, menar hon, om att delta i det politiska systemet och att utöva en kontrollerande närvaro, vilket innebär att kvinnor själva ska avgöra vad som är ”kvinnofrågor” (ibid. s.183). Ett liknande perspektiv hittas hos statsvetaren Gun Hedlund som ser rätten till både en formell och en reell närvaro i politiken som ett objektiva kvinnointresse. Enligt Hedlund finns det visserligen även mer innehållsligt specifika intressen, men dessa är uteslutande en empirisk fråga (Hedlund 1996 s.90).

Fokuseringen på politikens form är dock inte okontroversiell. Hege Skjeie poängterar att hela diskussionen om den politiska betydelsen av kön baseras på att det faktiskt är möjligt att specificera och argumentera för vilka intressen kvinnor som grupp vill föra in i politiken. Annars riskerar teorin att bli könlös, menar hon. Enligt Skjeie måste man formulera kvinnors intressen på ett sätt som gör det möjligt att diskutera vad som är mer eller mindre god politik (1992 s.38f). Statsvetarna Maria Oskarsson och Lena Wängnerud intar en liknande position och undrar varför

kvinnor ska utgöra en politisk kategori om innehållet aldrig kan fastställas (1995 s.29). De har i likhet med Skjeie gjort empiriska undersökningar om vilka skiljelinjer det finns mellan kvinnor och män i politiken. Resultaten har visat att det fanns påtagliga olikheter mellan kvinnors och mäns politiska intresseområden och åsikter – både bland väljare och valda. Den tydligaste skillnaden påträffas i att kvinnor i en högre utsträckning än män intresserar sig för socialpolitik, medan mäns främsta politikområde är ekonomi (Oskarsson – Wängnerud 1995 s.114, 118).

Innehållsperspektivet synliggör kvinnors och mäns skilda levnadsvillkor. Det finns dock en risk att de uppdagade skiljelinjerna mellan kvinnor och män betraktas som essentiella och komplementära, medan maktrelationen lämnas därhän. Hirdman menar att kvinnors tillträde till det politiska systemet har fått två märkbara följder. Den ena är att kvinnorna tilldelats en särskild plats i systemet. Skapandet av underavdelningar med rubriker som ”kvinnopolitik” är ett exempel på det. Den andra är att områden utrymtes från män och makt, det vill säga överlämnats åt kvinnorna själva att handha (Hirdman i Petersson 1987 s.203). Ett ensidigt fokus på kvinnors och mäns påvisade politiska intressen som väljare och valda kan bidra till att maktbalansen mellan kvinnor och män snarare reproduceras än förändras. Intressena bygger på samma uppdelning mellan produktion/reproduktion och offentligt/privat som har präglat könsrelationen genom historien.

En annan problematik med de innehållsorienterade teoretikernas resonemang är att de utgår från att det politiska deltagandet idag är könsneutralt (t.ex. Oskarsson – Wängnerud 1995 s.139f). Mot bakgrund av regionalpolitikens exkludering av kvinnor som grupp menar jag att en sådan position är direkt orimlig att inta i mitt fall (Friberg 1993). Därför väljer jag att ta avstamp i Jónasdóttirs perspektiv. Det är närvaron i dessa sammanhang som i första hand ska lyftas fram, inte enskilda sakfrågor.

2.3 Ett vidareutvecklat intresseperspektiv

En alltför strikt uppdelning mellan politikens form och innehåll tenderar dock att bortse från hur dessa två begrepp förhåller sig till varandra. Om man endast uppmärksammar politikens form och hävdar att mer substantiella intressen är en separat, empirisk fråga bortser man från hur politiska arenors konstruktion kan forma och gynna vissa intressen framför andra.

Att utgå ifrån ett intresseperspektiv får inte bli liktydigt med att endast argumentera för att kvinnor ska inkluderas i politiken. Utgångspunkten måste givetvis finnas där, men skillnaden mellan intresseperspektivet och rättvis- och resursargumenten riskerar i så fall att otydliggöras. Det väsentliga är att såväl kvinnor som män ska inkluderas i politiken *därför* att kvinnor och män som grupper betraktat kan ha motsatta intressen på grund av skilda villkor och förutsättningar. Utöver den formella könsfördelningen på de politiska arenorna måste således även möjligheten att utveckla och driva motsatta intressen utifrån kön problematiseras.

Rosemary Pringle och Sophie Watson för diskussionen vidare och menar att man bör se intressen som konstruerade i en process där vissa anspråk bemöts framför andra – det är just genom deltagandet på de politiska arenorna som intressena skapas

(1992 s.68f). Att skandinaviska kvinnor är mer intresserade av socialpolitik än ekonomiska frågor förklaras av att ”kvinnors intressen” i Norden har utformats kring just välfärdspolitik och inte kring till exempel arbete (ibid. s.62). Pringle och Watson menar att en definition av objektiva intressen, oavsett hur den utformas, är fruktlös – fokus måste skiftas från hur intressen representeras till hur de konstrueras (ibid. s. 63). Ett liknande angreppssätt hittas hos Carol Lee Bacchi som istället för att enbart fokusera på politikens rationella mål och lösningar, betonar vikten av att dekonstruera politiken och finna meningen bakom varför vissa frågor ges utrymme och varför de problematiseras som de gör (1999).

Det utvecklade intresseperspektivet synliggör den återkommande paradox som ofta finns i diskussionerna kring kvinnors och män intressen. För att krav på en förändring av könsrelationerna ska uppfattas som legitima måste kvinnors vara ständigt definieras (Wendt Höjer – Åse 1996 s.74, Scott 1996). Därmed görs just ofta olika försök att definiera kvinnor som politisk kategori medan männen förbises. Att tala om homogena manliga intressen är främmande för de flesta eftersom dessa betraktas som könsneutrala och ”normala”. Kravet på att kvinnors vara måste definieras innebär dessutom att den underordning och det särskiljande av kvinnor som de flesta vill upplösa ständigt påtalas. I och med det blir det hela tiden möjligt att diskreditera kvinnor som grupp utifrån ett manligt tolkningsföreträde om vad politik bör vara. Ett intresseperspektiv som inte fokuserar på kvinnors särart, utan på hur relationen mellan kvinnor och män konstrueras i politiken undgår denna fälla.

2.4 Slutsats och teoretisk utgångspunkt

Min slutsats är att det är befogat att tala om kvinnors och mäns intressen i politiken då det ifrågasätter bilden av politiken som könsneutral. Det väsentliga är dock hur detta görs. I min definition tar jag avstamp i Jónasdóttirs diskussion om intresseperspektivet och politiskt deltagande. Utgångspunkten är att kvinnor och män bör ha samma möjligheter att delta och påverka resursfördelningen i samhället. Utöver intresset att delta och vara närvarande kan kvinnor emellan och män emellan, samt kvinnor och män ha olika intressen eller gemensamma intressen, vilka måste fastställas historiskt och kontextuellt.

Politikens form och innehåll kan dock inte helt särskiljas. Det väsentliga i att utgå från ett intresseperspektiv är antagandet om att kvinnor och män som grupper i politiken kan ha motsatta intressen. Att vara närvarande i politiska församlingar är således endast ett grundvillkor. I ett nästa steg måste villkoren för deltagandet i politiken synliggöras och diskuteras. Frågor om hur politikens organisering påverkar dagordningen, vilket tolkningsföreträde som gynnas samt om det är möjligt att artikulera intressen utifrån en könsdimension blir nödvändiga att ställa.

3. Vad kännetecknar ett partnerskap?

Begreppet partnerskap tycks ha blivit något av ett modebegrepp för nästan all tänkbar samverkan, något som kan skapa förvirring när konstruktionens för- och nackdelar diskuteras. Att partnerskapskonstruktion idag är ett etablerat inslag, inte minst i svensk politik, råder det dock inget tvivel om. Ett konkret exempel på det är att EUs strukturfonder enbart beviljar medel till förslag som utarbetats i partnerskap mellan politiska institutioner och det privata näringslivet (Ahrnens 2003 s.10).

Partnerskapsmodellen brukar ofta tas upp som ett framträdande inslag i vad som internationellt benämns som övergången *från government till governance*. Vad det handlar om är en utveckling från regeringsformens linjära styrningsmodell i riktning mot en politik vars utformning bestäms genom horisontell interaktion mellan aktörer i olika nätverk (Elander 1999 s.327f). Genom närmare samverkan med framförallt näringslivet ska politiken få mer utträttat med mindre offentliga resurser. Utvecklingen kan beskrivas som en marknadsorienterad fokusförskjutning från politikens institutioner till dess process- och resultatsida (jfr Pierre 1998 s.5).

Vad är då ett partnerskap? Guy Peters urskiljar fem karaktäristiska drag för vad han menar kännetecknar ett partnerskap. Först och främst måste det involvera två eller fler aktörer, varav minst en bör vara offentlig. För det andra ska deltagarna ha befogenhet att handla utifrån egna mandat. Vidare måste relationen mellan parterna vara varaktig. Den fjärde punkten handlar om att alla parter är skyldiga att bidra med något, något som i realiteten kan vara svårt att definiera. Materiella resurser är för det mesta enklare att mäta än till exempel symboliska, menar Peters. Slutligen ska ett partnerskap ha formell status som på något sätt gör parterna gemensamt ansvariga för eventuella beslut (Peters i Pierre 1998 s.12f).

En central princip i partnerskaptanken som Peters definition förbiser är att samverkan ska bygga på en gemensam syn på vad man vill åstadkomma (ITPS 2005 s.51). Denna princip har inte minst framhållits i lanseringen av modellen i Sverige. I den senaste regionala tillväxtpropositionen betonas det att partnerskap är det viktigaste medlet för att ”utveckla samsyn och samverkan kring gemensamma frågor” (2001/02:4 s.110).

Vidare är det anmärkningsvärt att idén i Sverige vävts samman med strävanden efter jämställdhet, ekologisk hållbarhet och demokratiskt medborgardeltagande. Hudson och Rönnblom framhåller att det har funnits förhoppningar om att partnerskapen inom tillväxtpolitiken ska skapa en bred representation i samhället och på så sätt vara en viktig del i förnyelsen av demokratin på den regionala nivån (2003a s.92). I förordet till den första rapporten om tillväxtavtalen står det uttryckligen att ”besluten skall fattas av dem som berörs” och att ”så många människor som möjligt skall engageras” (Ds 2000:7). Fokus verkar alltså inte enbart, som i governancekonceptet, ligga på politikens resultatsida utan det är också angeläget vem som deltar i de regionala partnerskapen och att detta deltagande sker på principiellt likvärdiga villkor.

4. Partnerskapsmodellen ur ett intresseperspektiv

Är det då möjligt att utvärdera den regionala partnerskapsmodellen utifrån ett intresseperspektiv? Gun Hedlund har uppmärksammat utvecklingen mot governance och menar att en viktig fråga är på vilka villkor kvinnor och män är delaktiga i förändringarna, inte minst i fråga om vilka intressen som institutionaliseras (2002).

För att möjliggöra en sådan diskussion krävs referenspunkter. I förestående kapitel kommer jag därför att jämföra den regionala partnerskapsmodellens premisser med andra former för politiskt deltagande. Statsvetaren Jan Olsson menar att partnerskap något tillspetsat kan betraktas som ett steg bort från en idéorienterad demokrati med tydliga alternativ och enskilda individer till en handlingsorienterad, konsensusbetonad demokrati av korporativ karaktär (2003 s.6). Jag finner det därför vara motiverat att i tur och ordning diskutera den representativa demokratin, det sociala nätverket och korporatismen i förhållande till partnerskapet. Syftet är att steg för steg identifiera vilka för- och nackdelar som partnerskapet har ur ett intresseperspektiv i förhållande till de andra formerna. Med det menar jag att ta upp olika aspekter på hur kvinnors närvaro, i förhållande till mäns, hindras eller främjas samt om en artikulering av intressen utifrån en kön är möjlig på de olika arenorna.

Ett grundläggande dilemma är dock hur dessa former bör jämföras. Jag vill framhålla nödvändigheten av att behandla både teoretiska och praktiska problem då olika demokratiformer diskuteras. Utan detta dubbla fokus främjas ett godtyckligt val av principer och abstrakta debatter (Held 1997 s.372). I de följande avsnitten väljer jag därför att först teoretiskt försöka fastställa de ideala premisser som demokratiformerna utgår ifrån för att i nästa steg problematisera dessa utifrån relevant forskning om hur de har praktiserats.

4.1 Ett avsteg från den representativa demokratin

Den representativa demokratin härstammar på en principiell nivå från det liberala, pluralistiska demokratiidealet. Iris Marion Young benämner idealet som den aggregatdemokratiska medborgarmodellen baserat på att det handlar om en process där medborgarnas preferenser adderas i valet av politiska ledare. Demokrati är här en tävling i vilken politiska partier och kandidater presenterar sina olika plattformar och strävar efter att tillfredställa majoritetens preferenser. Förhållandet mellan deltagarna är således vertikalt då minoriteten får rätta sig efter majoritetens, de mäktigas vilja. Att rösta är det primära politiska deltagandet i denna modell (Young 2000 s.21f). Utifrån det aggregatdemokratiska idealet formar aktörerna fritt sina egna intressen och mobiliserar sig utifrån dessa på den politiska arenan. Det är

idéerna, intressenas substans, som betonas i den representativa demokratin, medan *vem* som är närvarande och deltar är av mindre betydelse (Phillips 2000 s.11-39).

Den feministiska kritiken mot den liberala demokratitraditionen bygger på att den blundar för existerande maktordningar i samhället, i synnerhet den mellan kvinnor och män. Carole Pateman argumenterar för att den liberala, representativa demokratin har konstruerats kring en uppdelning mellan offentligt och privat, vilken har missgynnat kvinnor som grupp och gynnat män som grupp. Kvinnor har förknippats med det privata och icke-politiska medan män har dominerat det offentliga och politiska (Pateman 1989 s.120). Flera liberalt orienterade forskare hävdar dock att de senaste årtiondena inneburit en gynnsam utveckling för kvinnor som grupp i den representativa demokratin. Den ökade andelen kvinnor i politiken kommer på sikt lösa upp skiljelinjen mellan privat och offentligt, menar de (Skeije 1992, Wängnerud 1998 s.182).

På en principiell nivå är skillnaderna stora mellan den representativa demokratin och partnerskapsmodellen. Om den förra modellen utgår från majoritetens valda företrädares vilja handlar partnerskap om ett horisontellt samarbete mellan berörda parter inom ett visst politikområde. Enligt Lars Niklasson är den centrala idén med partnerskapen att åstadkomma deliberativa processer, alltså att *prata sig samman* till en gemensam problembild (2004 s. 16). Här finns en central skillnad mellan partnerskapet och den traditionella demokratin då den sistnämnda modellen bygger på motsättningar mellan olika intressen. Visserligen kan den representativa demokratin kritiseras för att konflikter utifrån kön i regel har negligerats i den traditionella vänster-höger-politiken. Edwards menar att den gängse bilden av den goda demokratin karakteriseras av könskomplementaritet och harmoni mellan könen (2002 s.153). En viktig skillnad är dock att partnerskapet redan på premissnivå tycks förutsätta konsensus. Hudson och Rönnblom hävdar att partnerskapstanken utgår från att inga konflikter existerar och målet ofta framställs som oklanderligt (2003a s.92). Elander för ett liknande resonemang och framhåller att idén ytterst bygger på att flertalet har något att vinna och få något att förlora på ett brett samarbete mellan olika aktörer och intressen (1999 s.333). Grunder som överensstämmer med nätverkets.

4.2 Med nätverket som förebild

Westberg skriver att idén till att arbeta i regionala partnerskap var influerat av erfarenheter av hur nätverk arbetar. Det nära utbytet av information, möjligheten till inflytande, ett samordnat handlande och horisontella relationer var funktioner som partnerskapen skulle ha (Westberg 2005 s.39). Det råder delade meningar om nätverk kan sägas missgynna eller gynna kvinnor som grupp, vilket knappast är särskilt förvånande då begreppet rymmer alla möjliga sorters sammansättningar med skilda mål i olika kontexter. Evert Vedung definierar ett nätverk som en organisation som har flytande tillfälliga gränser och som i avsaknad av överordnat centrum styr sig självt. Organisationen saknar formell status och kännetecknas av en horisontell relation mellan medlemmarna, vilket betyder att alla medlemmar principiellt är jämställda och på frivillig och jämlik basis ska kunna dryfta gemensamma ämnen.

Ett grundläggande mål är att konstruera ett problem som alla kan samlas under (Vedung 2006 s.10ff). Således är kontrasten stor till den representativa demokratin formella status, toppen-ner-styrning och institutionaliserade intressekonflikter.

Ett exempel på hur informella nätverk kan missgynna kvinnors intressen är så kallade *Old boy networks*. Dessa etablerade, men oftast informella nätverk består av män i samhällets toppskikt med liknande värderingar (Blom 1997 s.197). Begreppet *homosocialitet* kan förklara dessa nätverk. Teorin om homosocialitet indikerar att män på maktpositioner i samhället identifierar sig med varandra. De kan tillfredsställa sina behov genom andra män medan kvinnor däremot är mer splittrade eftersom de ofta saknar resurser och makt (Wahl *et al* 2001 s.81). De manliga nätverken bidrar till att ett ojämnt maktförhållande mellan könen reproduceras och att kvinnor som grupp exkluderas från etablerade maktcentra.

Nätverkets informella status och dialogbaserade samverkansprocess behöver dock inte missgynna kvinnor som grupp, tvärtom. 1970-talets kvinnorörelse protesterade mot de hierarkiska organisationsstrukturerna och bildade lösligare sammanhållna grupper. Friberg skriver i underlaget till 1994 års regionalpolitiska proposition att dessa alternativa organisationsformer kan utgöra grunden för det engagemang och ansvar som kvinnor inte får utlopp för i hierarkiskt toppstyrda organisationer (1993 s.56). Kvinnors självvalda organisering som *kvinnor* utanför de parlamentariska ramarna har lyfts fram av flera forskare (t.ex. Eduards 2002). Med avstamp i kritiken mot den liberala representativa demokratin har de observerat hur kvinnliga nätverk vidgat politikbegreppet genom att politisera frågor som exkluderats från den formella, offentliga sfären. Därmed har de genom sin form och sina krav utmanat den rådande synen på demokratin som könsneutral. Rönnblom konstaterar dock att kvinnor bara "tillåts" att ha egna grupper så länge det finns ett avstånd till makten (1998 s.223).

I partnerskapet är likväl tanken att såväl kvinnor som män ska delta. Hedlund påpekar att idén om det jämlika nätverket där parterna möts i samverkan för att arbeta mot ett gemensamt mål inte stämmer överens med könsrelationer som i sig är hierarkiska (2004). Om man likt det liberala idealet menar att kvinnor och män har samma möjligheter och förutsättningar att delta i politiken är idealet givetvis enbart av godo. I kapitel 2 framhöll jag dock att regionalpolitikens tidigare exkludering av kvinnor som grupp omöjliggör en sådan position i mitt fall. Nätverkets mål om att nå en gemensam problembild kan således bidra till att eventuella intressekonflikter mellan deltagarna inte synliggörs eller tillåts att utvecklas, vilket kan undertrycka ojämlikheter. Därför riskerar utsagor som framställer nätverksinspirerade lösningar som "kvinnovänliga", inte bara att hamna i en essentialistisk fälla utan dessutom vara direkt motsägelsefulla.

Peter Ehn menar dock att konfliktnivån oftast är lägre på den regionala och lokala nivån där partnerskapen finns, särskilt kring frågor som rör regional utveckling. På dessa nivåer är institutioner som reflekterar homogeniteten viktigare än på den nationella, påpekar han (Ehn 2001 s.38). Partnerskapets konsensuspremiss kan dock även tolkas som en avpolitisering. Om en politiserad fråga karakteriseras av att den görs möjlig att förhandla om, att den formuleras i termer av kollektivitet och konflikt är knappast nätverket idealt som politisk bas (jfr Rönnblom 2002).

En väsentlig skillnad mellan nätverket och partnerskapsmodellen är dock att partnerskapet har formell status och delvis är politiskt styrt. Därmed är det, åtminstone i teorin, möjligt att ställa krav på öppenhet och på partnerskapets sammansättning. De formella inslagen i partnerskapstanken ska visserligen inte överbetonas. I det formella regeringsuppdraget för partnerskapen inom RTA fanns uttalade önskemål om att fler informella nätverk skulle utvecklas. Ehn menar dock att utvecklingen mot regionala partnerskap bör ses i ljuset av att frågor som tidigare avhandlats utan offentlig insyn nu lyfts upp på den politiska arenan (2001 s.12, 41). De regionala partnerskapen kan således tolkas som att den offentliga sfären vidgas och att nya möjligheter för politiskt deltagande erbjuds. En central fråga blir dock vilka intressen som institutionaliseras och ges inflytande genom partnerskapet. En diskussion som kan relateras till korporatismens premisser.

4.3 Partnerskapets korporativa inslag

Korporatism var fram till 1990-talets början ett betydande inslag i det svenska politiska systemet. I konkreta ordalag betydde det att organiserade intressen hade ett nära samarbete med staten genom att de fanns representerade i offentliga organ. Aktörerna ingick i toppskiktet från politiska institutioner, intresseorganisationer och näringsliv. Oftast byggde de korporativa arrangemangen på ett trepartssamarbete mellan organisationer för arbetsgivare, arbetstagare och stat. Parterna bildade politiska opinioner, utformade politik och verkställde politiska beslut.

I likhet med partnerskapsmodellen är det möjligt att se korporatismen som ett sätt att bredda deltagandet i det samhälliga beslutsfattandet. Genom att aktivt bjuda in organiserade intressen utanför de parlamentariska ramarna utvidgas den politiska sfären. Kritiker menar dock att urvalet av vilka som fick vara med i arrangemangen var starkt selektivt. De pekar på att vissa starka organisationer gavs tillträde till maktens korridorer, medan andra stod utanför. Genom att korporativismen prioriterar vissa frågor leder trepartsstrategin oundvikligen till att andra marginaliseras och utestängs (Held 1997 s.285) Till skillnad från de folkvalda politikerna kunde inte representanterna röstas bort i allmänna val, vilket innebar att vissa medborgare på så sätt gavs två röster (Bergqvist 1997 s.213). Hernes menar att korporatismen missgynnade kvinnors deltagande eftersom det främst var manligt dominerade organisationer på arbetsmarknaden som inkluderades i systemet. Kvinnoorganisationer lämnades utanför i modellen (Hernes 1987). Jämfört med de politiska partierna har intresseorganisationerna oftast uppvisat en mycket större tröghet vad gäller förändringar i könsmakrelationen, skriver Bergqvist och menar att korporatismens upphörande snarast var en gynnsam förutsättning för kvinnors framgång i staten (1997 s.240ff).

Korporatismens formella karaktär ger möjlighet till insyn och en medveten styrning, men institutionaliserar samtidigt vissa intressen som staten ser som betydelsefulla i samhället. Resonemanget kan även tillämpas på partnerskapsmodellen. Hur kan man undvika att partnerskapen återskapar en politisk ojämlikhet när arbetsmarknaden är könssegregerad och många organisationer har en patriarkal struktur (Andersson *et al* 2005 s.21)? Även om man från statligt håll har förordat att

partnerskapen ska karakteriseras av ett brett deltagande från hela samhället riskerar de etablerade nätverken att bestå och bekräftas istället för att nya aktörer får tillträde (Westberg 2005 s.48).

Till skillnad från partnerskapsmodellen var korporatismen uppbyggd kring tydliga intressekonflikter (Olsson 2003 s.5), men knappast utifrån kön. Arrangemangen kan även ses i ljuset av den samförståndskultur som den svenska modellen byggde på (jfr Forsberg 2000 s.123). En kultur som talar mot den korporativa arenans potential för en politisering av maktrelationen mellan kvinnor och män. I den första rapporten om tillväxtavtalen framhålls just att de regionala partnerskapen fördjupar den samarbetstradition som finns sedan länge i Sverige (Ds 2000:7, se förord).

4.4 Klivna slutsatser om modellens premisser

Partnerskapet har såväl olikheter som likheter med den representativa demokratin, nätverket och korporatismen. Tre skiljelinjer återkommer i jämförelserna, nämligen (1) ifall arenan är informell eller formell, (2) ifall relationen mellan deltagarna är horisontell eller hierarkisk samt (3) om deltagandet förväntas utgå från konsensus eller konflikt. På en principiell nivå kännetecknas partnerskapet av formell status, en horisontell relation mellan deltagarna samt konsensus. Skiljelinjerna är dock inte helt klara:

(1) *Informell/formell*: Till skillnad från nätverket och i likhet med den representativa demokratin och korporatismen har partnerskapet formell status. En omständighet som kan antas gynna kvinnor som grupp eftersom informella arrangemang tenderar att främja manliga nätverk. Utvecklingen kan tolkas som att tidigare informella kontakter lyfts fram. Att formalisera innebär dock inte bara att synliggöra, utan också att institutionalisera vissa förhållanden. I likhet med debatten om kvinnors delaktighet i korporatismen kan vi även i partnerskapets fall ställa frågan om modellen endast avspeglar medverkande organisationers ställningar och interna maktförhållanden.

(2) *Horisontell/hierarkisk*: På en principiell nivå har partnerskapsmodellen störst likheter med det ideala nätverket. Båda konstruktionerna bygger på föreställningen om en horisontell och jämlik relation mellan deltagarna. Flera forskare har uppmärksammat kvinnors behov av att skapa egna rum utanför politikens formella och hierarkiskt toppstyrda organisationer. I partnerskapen ska dock den horisontella relationen gälla mellan deltagare av båda könen. Avgörande är om ett jämlikt förhållande initialt förutsätts råda i partnerskapet eller om det betraktas som ett eftersträvanvärt mål.

(3) *Konsensus/konflikt*: En närliggande likhet mellan partnerskapet och nätverket finns i att deltagarna ska konstruera en problemuppfattning som alla kan samlas under. Premissen menar vissa reflekterar homogeniteten på regional nivå, men kan också ses som en avpolitisering. Det finns en risk för att intressen som utmanar den traditionella problemkonstruktionen missgynnas och trängs undan om konsensus är det överordnade målet. En artikulering av motsatta intressen utifrån kön kan hindras.

5. Partnerskapet för RTP i Skåne

Vad motiverar en studie av partnerskapet för RTP i Skåne? Den organisatoriska strukturen för tillväxtarbetet skiljer sig åt mellan länen, vilket komplicerar jämförelser. Det skånska partnerskapet är framförallt ett forum för information och återrapportering mellan handlingsprogrammets ansvariga, de olika arbetsgrupperna och övriga delaktiga aktörer. Tanken är att diskussionerna ska utmynna i strategiska initiativ som kan stärka eller förändra programgenomförandet. Det operativa huvudansvaret för både programmet och partnerskapet bär Region Skånes näringslivsenhet. Ytterst är RTP en del av det regionala utvecklingsprogrammet (RUP) som den regionala utvecklingsnämnden handhar. Därmed skiljer man sig från de flesta andra län där Länsstyrelsen alternativt kommunala samverkansorgan är ansvariga.

I samband med övergången till RTP skärpte regeringen riktlinjerna för deltagandet i partnerskapen (Regeringsbeslut 2002-11-14). Samtliga tillväxtprogram godkändes av regeringen, men med vissa förbehåll. I Skånes fall uttrycktes önskemål om att jämställdhetsperspektivet skulle utvecklas och integreras. Regeringen förordade en översyn av partnerskapet i syfte att nå en jämnare fördelning mellan könen, även inom olika kompetensområden (Regeringsbeslut 2003-12-18). Antalet deltagande organisationer blev till slut 27, exklusive sekretariat och ordförande. Av samtliga representanter var 20 kvinnor och 24 män (se bilaga 2 över medverkande parter). Verket för näringslivsutveckling (Nutek) skickar varje år ut en enkät till samtliga deltagare i partnerskapen. Den senaste enkäten antyder att könsfördelningen i det skånska partnerskapet idag är jämnare än riksgenomsnittet. I Skåne var det lika många kvinnor som män bland de svarande, vilket kan jämföras med genomsnittet på 36 % kvinnor och 64 % män (Nutek 2006c).

Enligt regeringens direktiv ska tillväxtprogrammen präglas av ett processorienterat förhållningssätt, vilket betyder att gränslinjerna mellan programskrivandet och genomförandefasen bör vara ständigt överlappande. Arbetet är en läroprocess för medverkande parter (Nutek 2005 s.15). Synsättet delas av de deltagare i det skånska partnerskapet som jag har intervjuat. Av den anledningen drar jag inte någon skarp gräns mellan hur villkoren för deltagandet ser ut i de olika faserna. Intervjupersonernas reflektioner sträcker sig dessutom över långa tidsintervall, ibland från RTA-tidens början, vilket omöjliggör en tydligare avgränsning i tid.

Några ord bör även nämnas om det skånska partnerskapets inflytande. Bland de intervjuade ges olika bud på partnerskapets roll: ”ett samtalsforum”, ”en referensgrupp till regionala utvecklingsnämnden” och ”styrande för Regionens näringslivsenhet” är några. Frågan är givetvis inte oväsentlig. Även bland forskare går åsikterna isär om vilken betydelse man ska tillskriva de regionala partnerskapen (se t.ex. Ehn 2001 s.81). Jag vill dock understryka att den diskussionen ligger utanför min studies ramar. Det är modellens premisser som står i fokus.

6. Empiriska forskningsresultat

I kapitel fem konstaterade jag att partnerskapsmodellen på en principiell nivå bygger på tre premisser som är väsentliga att diskutera i förhållande till min fråga om huruvida partnerskapsmodellen främjar kvinnors intressen. Dessa är (1) formell status, (2) horisontell relation mellan deltagarna och (3) mål om konsensus. De tre premisserna gör tillsammans modellen ovanlig som form i svensk politik.

Under intervjuprocessen var min ambition att diskutera dessa principiella kännetecken med deltagarna i partnerskapet för RTP i Skåne. Jag var nyfiken på ifall deltagarna känner igen sig i bilden av det ideala partnerskapet, hur de tolkar premisserna samt vilka konsekvenser de ser att partnerskapets konstruktion och tillämpning får för kvinnors respektive mäns möjligheter att delta i arbetet.

Under intervjuprocessens gång blev olika teman tydliga under respektive premiss, vilka här presenteras. Intervjuszvaren har varit ledande för min temaindelning, men för att bredda förståelsen dras även paralleller till relevant forskning samt nationella och regionala dokument (t.ex. propositioner, protokoll, projektbeskrivningar). Jag vill understryka att temana främst ska tolkas som tendenser. Det är i kontrast till mina teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning som intervjupersonernas utsagor blir intressanta att diskutera, inte som definitiva slutsatser.

6.1 *Premiss 1*: formell status

Åsikterna var många bland de intervjuade kring vad partnerskapets formella status innebar för kvinnors respektive mäns möjligheter att delta. Två teman återkom i flera intervjuer, nämligen att etablerade aktörer och nätverk kan gynnas av modellen samt att det ibland är otydligt vem som har det formella ansvaret för att ett jämställdhetsperspektiv beaktas i partnerskapet.

6.1.1 En modell för etablerade aktörer?

Enligt Näringsdepartementet bildades de regionala partnerskapen på tre olika sätt. I några regioner utgick man ifrån redan etablerade former för samarbete mellan näringsliv och offentliga organ. I andra fall tog partnerskapen avstamp i arbetet med strukturfonderna. Den tredje kategorin var nybildade partnerskap som uppstod i regioner där man tidigare inte samverkade kring regionala tillväxt- och sysselsättningsfrågor (Ds 2001:15 s.14). I Skånes fall sammanföll bildandet av partnerskapet med det regionala självstyrelseförsökets start. Således kan förutsättningarna tänkas ha varit goda för nya samverkanskonstellationer, vilket framhålls i en tidigare studie av det skånska partnerskapet (Montelius & Petersson

2003 s.72). Flera av dem som jag har intervjuat påpekar dock att det är samma aktörer, rent av samma personer, som genom åren har dykt upp i olika sammanhang som nu även hittas i partnerskapet. De flesta deltagarna känner varandra sedan tidigare, vilket kan försvåra etablerade aktörers deltagande. Länsarbetsnämndens representant, Mikael Carlsson, beskriver situationen:

Runt om i länet finns det väldigt många olika fraktioner, ofta är det samma personer som flyttar från det ena till det andra och det är väl inte precis något som är utvecklande för verksamheten.

Några av intervjupersonerna framhåller dessutom att de etablerade personerna i det formaliserade samarbetet ofta liknar varandra i flera avseenden. Britta Ström på Malmö Stad menar att förhållandet är problematiskt om det blir permanent:

Det är ju dom gamla uvarna, det är det som är problemet. Jag tror att det behövs nytt folk, mer idéer, företrädare för nya grupper som inte har varit med tidigare, ta in lite nytt blod, som kan representera nya tankar, det tror jag vore käckt, unga människor skulle behövas, medelåldern är jättehög.

En deltagare tror att inriktningen på partnerskapsarbetet påverkas av att de tongivande aktörerna är väletablerade och känner varandra sedan tidigare. Intervjupersonen menar att de etablerade representanterna oftast är män:

Jag tror att om det är ett gäng herrar med bestämda åsikter som träffas i en väldig massa sammanhang så har dom naturligtvis sitt sätt att relatera sinsemellan och vilka frågor som lyfts och vilka frågor som inte lyfts påverkas ju naturligtvis av den sammansättningen.

Begreppet homosocialitet passar väl in i sammanhanget. I diskussionen om sociala nätverk tog jag upp teoribildningen kring manliga nätverk i samhällets toppskikt, så kallade *old boy networks*. Om denna typ av nätverksbildningar finns i mitt studerade fall vill jag låta vara osagt, men utifrån intervjuerna att döma finns det tendenser att homogena grupper bekräftar varandra, snarare än kritiskt ifrågasätter. Liknande tendenser har även uppmärksammats i annan forskning om de regionala partnerskapen inom RTA/RTP (Westberg 2005 s.44f). Könsfördelningen i det skånska partnerskapet är visserligen jämnare än i de flesta andra regionala partnerskap. Övervikten av manliga representanter är dock större på mötena än vad deltagarlistorna uppvisar (jfr Bilaga 2 och 3). En deltagare upplever att en exkluderande jargong ibland tar plats på mötena och att man nästan kan förutspå vilka personer som kommer att prata:

Det är ett ganska grabbigt gäng och med grabbigt menar inte jag att det bara behöver vara män för kvinnor kan också vara grabbiga, men du kanske förstår lite vad jag menar, att det är en viss struktur, det är vissa frågor som man vill jobba med som är intressanta.

Några ser dock fördelar med att kontakter som tidigare togs inofficiellt har fått en formell arena. ResursCentras representant, Bodil Nilsson, förklarar:

Det är ju ett bra sätt att få kontakt med alla dom här aktörerna, man har ju lärt känna en massa personer som man inte hade träffat på det sättet annars. Man vet vad dom olika aktörerna gör för någonting och kan ta kontakt när man behöver.

En fråga som också måste ställas är om själva partnerskapsmodellen bör ses som orsaken bakom att sammansättningen och arbetet upplevs som fast i gamla mönster av några av deltagarna? Dragit till sin spets utfaller frågan om partnerskapen har de förutsättningar som krävs för att nå ett brett deltagande eller om modellen främst formaliserar etablerade aktörers positioner. Det formella ansvaret för partnerskapets sammansättning och inriktning blir en av de grundläggande frågorna.

6.1.2 Oklara regionala ansvarsförhållanden

En fördel med en formell struktur kan vara att arbetet sker efter offentliga riktlinjer och att ansvarsförhållanden tydliggörs. På länsnivå är Länsstyrelsen sektorsansvarig för jämställdhetspolitiken i Sverige och oftast även programansvarig för RTP. Regeringen har särskilt betonat att länsstyrelsernas sakkunniga i jämställdhet ska delta i det regionala tillväxtarbetet. I Skånes fall är situationen något annorlunda eftersom det regionala självstyrelseorganet bär det yttersta ansvaret för programmets genomförande. Ett förhållande som verkar förvilla flera av intervjupersonerna om vem som i realiteten är skyldig att se till att jämställdheten beaktas i arbetet. Partnerskapets ordförande, Christine Axelsson, säger att ”där är det ju Länsstyrelsen som bär huvudansvaret för jämställdheten”. Maria Lindegren på Länsstyrelsen är dock av en annan åsikt och menar att ansvarsförhållandena mellan Region Skåne och Länsstyrelsen måste bli tydligare:

Vi har hela tiden försökt framhålla att ni är programansvariga, det är ni som har ansvaret att se till att vi får in ett jämställdhetsperspektiv, både i själva partnerskapsammansättningen, men också i sak, mainstreaming i programmet, i insatsområdena, i genomförandet av programmet.

Förhållandena kompliceras ytterligare av att organisationen ResursCentrum för kvinnor har haft i uppdrag att bidra med ett jämställdhetsperspektiv i de regionala tillväxtprogrammen (Nutek 2006b s.2). Vilmer Andersen, politisk representant, ser en risk för att otydligheten medför att frågor kring jämställdhet försummas:

De statliga direktiven säger explicit att de här målen ska ligga inne i programmet, men tillsynen och ansvaret för att verkställa det ligger egentligen hos Länsstyrelsen och vi har ansvaret för programarbetet. Du kan nästan bara höra på det jag säger att här är konflikter och då hamnar det antingen i att man spelar bollen fram och tillbaka mellan sig eller också att man glömmer, att vi till exempel, gör för lite av de här horisontella målen i vårt arbete i partnerskapet och säger att ”det är Länsstyrelsens ansvar, det är dom som får se till att det fungerar”.

Bjarne Lindström menar att den svenska modellen bygger på en komplex väv av centralstyrd sektorspolitik i kombination med olika grad av territoriell delegering. Aktörernas överlappande roller leder till oklara ansvarsförhållanden och konflikter mellan sektorbaserade och territoriella intressen (ITPS 2005 s.8). I halvtidsutvärderingen av RTP framhålls just att direktiven från central nivå avseende myndigheternas roll i de regionala tillväxtprogrammen ofta är oklara (ITPS 2006 s.9). Ett förhållande som verkar stämma in på RTP-arbetet i Skåne i fråga om ansvarsförhållandena kring jämställdhet.

6.2 *Premiss 2*: horisontella relationer

Den andra premissen som diskuterades var om partnerskapets aktörer kan sägas vara jämbördiga och agera på likvärdiga villkor i en horisontell relation. Den mest påtagliga diskrepansen fanns här mellan de som framhöll samtliga aktörers intressen och infallsvinklar som lika värdefulla och de som underströk vikten av att ”att bidra”. Utifrån ett könsperspektiv är det även noterbart att den arbetsgrupp som anlägger ett jämställdhetsperspektiv på den regionala tillväxtpolitiken tycks ha en undanskymd roll. Likaså att några av de intervjuade tror att modellens personbundna deltagande kan vara till nackdel för oetablerade aktörer på arenan.

6.2.1 Att representera eller “att bidra”?

Flera av de intervjuade personerna resonerade i termer av att parterna har olika idéer och intressen, vilka måste utgöra grunden för arbetet. TCOs representant, Dan Nicander, menar att ”det stora bidraget är ju dom personerna som ingår i partnerskapet, alltså dom idéerna och dom tankarna kring tillväxt dom respektive organisationerna vill föra fram”. Även Christine Axelsson betonar vikten av att få med så många intressen som möjligt för att stärka partnerskapets representativitet, och därmed även dess legitimitet:

Vi har ett ganska stort partnerskap i Region Skåne och för mig har det varit viktigt att i det här skedet ha ett brett partnerskap, så att vi kan fånga upp många av intressena och se om vi har en enighet kring tillväxtfrågorna, sen är det alltid så att man kan ha missat någon.

Alla deltagarna är dock inte lika förtjusta i tanken om det breda, horisontella partnerskapet. De menar att ett alltför stort partnerskap riskerar att bli trögrörligt och betonar vikten av att ha parter som kan nå ”konkreta resultat”. Länsarbetsnämndens Mikael Carlsson förklarar:

Du kan inte förändra formen, ska det hända något ur ett regionalt perspektiv så är det ändå så att det finns ett antal huvudaktörer som måste driva frågorna och det kan inte vara lek allting och alla får göra sin röst hörd (...) man måste bidra med någonting, man kan inte bara ifrågasätta hela tiden.

Här märks en viss skillnad i synsättet på partnerskapets syfte. Om några av deltagarna fokuserar på partnerskapets inputsida, det vill säga vikten av ett brett deltagande och intressespektra, gav andra samtal uttryck för ett mer governance-inspirerat synsätt där politikens resultat betonas. De olika synsätten åskådliggör partnerskapets något diffusa placering mellan den representativa demokratins intressekamp och nätverkets gemensamma problembild och agerande. Ola Jonsson, extern granskare, menar att om partnerskapet ska uppnå legitimitet så måste man komma förbi intressekampsstadiet:

Om partnerskapet ska ha någon betydelse få något inflytande över processen, så måste vi vitalisera partnerskapet, det får inte bli att man sitter på mötena och bevakar sina intressen.

En liknande hållning hittas även hos Peter Gorpe som har studerat olika partnerskap i Sverige. Han skriver att det ibland t.ex. klagas på könsfördelningen. Gorpe tycks glädjas åt att yttranden ”av detta lätt förutsägbara slag inte är störande många” och att de flesta avstår ”från tydligt positionsrelaterade utsagor” och ”aspektbevakning” (SOU 2006:4 s.19).

De olika synsätten kan länkas samman med den uppdelning som Nutek och Näringsdepartementet gör mellan *representerande partnerskap* och *agerande partnerskap*. Med representerande partnerskap åsyftas att de som deltar i första hand gör det utifrån de mål som den egna organisationen har satt upp. De är representanter för ett särintresse eller ett sakområde och har som sin primära uppgift att påverka utvecklingen av sin uppdragsgivares frågor. I kontrast står det agerande partnerskapet som innebär att de delaktiga aktörerna tillsammans arbetar för att nå ett gemensamt mål. Näringsdepartementet drar paralleller mellan idén om det agerande partnerskapet och kravet på att näringslivet skall ha en framträdande roll i såväl planeringen som genomförandet av tillväxtavtalen. Syftet, skriver man, är att ”jobba mer systematiskt utifrån idén om kluster, där människor och företag som bidrar till ekonomisk tillväxt står i fokus” (Ds 2002:34 s.11).

Om de två synsätten behöver utesluta varandra vill jag låta vara osagt, men det är ändå relevant var tonvikten hamnar. Ifall man som några deltagare gör betonar vikten av ”att bidra” och förordar ett mer agerande partnerskap knyter ett fåtal starka aktörer, är det nödvändigt att ställa sig frågan *vad* man förväntas bidra med och *vem* som har förutsättningar att göra detta.

Flera av de intervjuade nämner att tid, ekonomiska resurser och information är centrala förutsättningar för att kunna engagera sig i partnerskapsarbetet fullt ut. Alla aktörer har därmed inte samma förutsättningar att delta och ”att bidra”. Ingrid Ekström på ESF-rådet drar paralleller till partnerskapet för europeiska socialfonden:

Det är enklare för de större organisationerna, med en bredare ekonomisk bas och större resurser, att avsätta tid för partnerskapsarbetet än vad det är för de små ideella organisationerna.

Bodil Nilsson ser flera hinder för att engagera sig ytterligare, såväl i programskrivandet som i genomförandefasen:

Det är ju alltid så i sådana grupper att det förväntas att alla ska prestera en massa input till dom som skriver program och sånt och det har man ju inte tid att göra. Sen är det väl svårt att motivera att vi skulle vilja ha pengar till en person till för att vi ska sitta med i fler grupper i RTP.

Även bland näringslivets företrädare märks besvikelse över att inte kunna delta fullt ut. Något som kan tyckas vara paradoxalt med tanke på den marknadsorienterade retorik som omger den regionala tillväxtpolitiken. Sten Hermansson, vice ordförande i partnerskapet och representant för Företagarna, är kritisk:

Det sker på det offentliga villkor. Jag kan vara där eftersom jag tar mig tid och får ersättning från min organisation för att släppa mitt jobb, men annars är det orimligt att tänka sig att en företagare ska gå ifrån sitt företag för att sitta och diskutera tillväxt.

ITPS har uppmärksammat detta förhållande nationellt och just förslagit att ge näringslivet någon typ av ekonomiskt stöd för att i större utsträckning delta i RTP

(ITPS 2006 s.9). En liknande diskussion skulle även kunna föras kring andra oetablerade aktörers medverkan i partnerskapsarbetet. Eftersom relationen mellan partnerskapets deltagare inte kan, enligt flera av de intervjuade, beskrivas som horisontell går det inte att utesluta att en eventuell utveckling mot ett mer agerande partnerskap kan missgynna resurssvaga och oetablerade parter.

6.2.2 Brett deltagande, åtskilt arbete?

Generellt består de regionala partnerskapen av en stor och en liten grupp där den senare styr den operativa verksamheten. Könsfördelningen i de stora sammanhangen är ofta betydligt jämnare än i de mindre grupperna, vilka generellt har haft en kraftig manlig dominans (Hudson & Rönnblom 2003a, ITPS 2006 s.31f). I Skåne har man, åtminstone på pappret, satsat på att bjuda in ett större antal aktörer med ambitionen att få en bred sammansättning, även vad gäller könsfördelningen. Något mindre, agerande partnerskap går inte att urskilja. Flera av aktörerna har dock varit kritiska till partnerskapets storlek och ett antal mindre arbetsgrupper har bildats utifrån programmets olika insatsområden.

Till exempel finns det idag tre grupper som arbetar med företagarfrågor: Plattform för nyföretagande, Mötesplats för ett bättre företagarklimat i Skåne och Partnerskap för kvinnors företagande. Om man studerar sammansättningen i dessa grupper är det tydligt att det nästan uteslutande är kvinnor som har deltagit på den sistnämnda gruppens möten, medan de andra grupperna domineras av manliga representanter. Trots ett relativt varierande och stort deltagande i det stora partnerskapet framträder således en något annorlunda bild när blickarna riktas mot arbetsgrupperna. Vilmer Andersen beskriver fenomenet:

Många gånger när man tillsätter arbetsgrupper och projekt och sånt så gör man inte det utifrån en grundläggande uppfattning om att där ska vara en jämn fördelning. Det har man kanske som något indirekt mål, men arbetsgruppernas sammansättning är ju organisationernas egna representanter och då blir det ofta män. Och då sitter man i en arbetsgrupp med tio män, eller sju män och tre kvinnor.

En genomgång av protokollen visar också att Partnerskap för kvinnors företagande utöver företagsdiskussionerna även behandlar frågor som rör jämställdhet i stort. Gruppindelningen riskerar att reproducera de etablerade nätverken och leda till att jämställdhetsaspekten i det regionala tillväxtarbetet ofta hamnar i periferin. Lillemor Dahlgren, Länsstyrelsens representant i arbetsgruppen, är skeptisk till ordningen:

Jag tycker det är skam, det är så här, nu ska vi jobba lite med det så skjuter vi ut det i något slags uthus, det är jättetrevligt att vara där och lära sig en massa roliga saker, men det påverkar inte organisationerna i stort, utan då kan man bara liksom säga, ”jamen, vi har den gruppen som sitter där”. Det vi pratar om där, det borde diskuteras överallt.

Arbetsgruppen Partnerskap för kvinnors företagande verkar inte heller ha gjort något bestående intryck bland de övriga deltagarna. Få av de intervjuade säger sig veta vad syftet med gruppen är och vissa verkar knappt ens känna till dess existens:

Jag måste säga att det där kvinnligt företagande, vette fasen om jag kan ha missat det. Alltså jag har inget minne av att den gruppen, det är mycket möjligt att den gruppen har avrapporterat kort, men jag har inget minne av att det har blivit föremål för någon diskussion.

En förklaring till gruppens plats i periferin kan kanske ligga i det faktum att den behandlar områden som inte anses vara särskilt relevanta för att öka tillväxten. Tora Friberg konstaterande om regionalpolitikens enögdhet gör sig påmint: ”När ‘kvinnorna’ kommer med hamnar de lätt i ett fack för sig, förs till ett sidospår som sedan inte kopplas tillbaka till huvudspåret” (1993 s.15).

Bodil Nilsson kan dock se fördelar med att kvinnor träffas själva i den här typen av sammanhang:

Man får ju ofta kommentarer om att varför ska man göra nåt sånt här särskilt. Varför ska kvinnor träffas själva? Då säger vi: ja men, allt annat är ju nätverk för män. Och det är ju ganska tydligt i både företagen och Rotary och den sortens sammanslutningar.

Arbetsgruppens undanskymda plats kan tolkas som ett uttryck för att kvinnor ”får” träffas så länge som det sker i periferin (Rönblom 1998 s.223). Jonas Jönsson, sekreterare i partnerskapet, beskriver företeelsen generellt:

Det ligger väl någonting i att det är kvinnor och det är suspekt vad man pysslar med, det kan ju inte vara något vettigt, det kan ju inte vara något bra, det kan ju inte ge något för tillväxten.

Alla är dock inte nöjda med ordningen. Sten Hermansson har föreslagit att arbetsgruppen ska redovisa sitt arbete inför det stora partnerskapet.

6.2.3 Personbundet deltagande

Partnerskapets form med en representant från varje organisation medför att deltagandet blir personbundet. Ett stort ansvar ligger på den enskilde representanten som både förväntas representera och föra tillbaka information till den organisation som han/hon företräder. Det personbundna deltagandet tycks bli särskilt tydligt när deltagaren på något sätt avviker från normen i partnerskapet, det vill säga från kärntruppen av etablerade myndigheter och offentliga organisationer. Darja Smisovsky, representant för Internationella Företagarföreningen i Sverige (IFS), menar att hon ofta får representera samtliga invandrare:

När det gäller integration får jag ibland känslan av att eftersom jag är den enda som har utländsk bakgrund skulle jag bli någon slags expert, men det är ju förstås helt sjukt. Jag sysslar egentligen med företagande och det är inte så stor skillnad mellan hur invandrare och svenskar driver företag.

Ursula Hård har intervjuat jämställdhetsarbetare om deras erfarenheter av processen kring de regionala tillväxtavtalen. Flera av de intervjuade menade att arbetet med jämställdhet ofta blev ”personligt” eftersom de fick personifiera jämställdhetsfrågor. Då majoriteten av jämställdhetsarbetarna dessutom var kvinnor upplevde de att de också fick företräda samtliga kvinnor, vilket sällan drabbade männen på samma sätt (Hård i Westberg 2005 s.77). Diskussionen kan kopplas till paradoxen om att

jämställdhetskrav ständigt medför att kvinnors vara måste definieras, vilket gör det möjligt att diskreditera kvinnor som grupp.

I mitt studerade fall finns det antydningar om att representanten för den enda organisationen i sammanhanget som uttalat arbetar för jämställdhet, RRC, just får personifiera jämställdhet. Jonas Jönsson ger exempel:

Det blir ju mycket att man har Bodil som alibi, alltså ResursCentra. Hon får ju göra ett väldigt stort jobb kring detta, vad som märks på ett sånt partnerskapsmöte är ju ofta att Bodil påpekar ”har ni tänkt på jämställdheten här” eller liksom ”vem sitter med i den gruppen” .

Mitt underlag är för begränsat för att dra några långtgående slutsatser. Vad som dock kan konstateras är att modellen bygger på enskilda representanters agerande, och inte på kollektivt handlande. Förebilden kommer från nätverkets horisontellt jämställda aktörer. Det finns tendenser som indikerar att konstruktionen missgynnar representanter som är oetablerade och i minoritet.

6.3 *Premiss 3*: konsensus

Slutligen diskuterades partnerskapsmodellens grundtanke om att deltagarna ska nå en gemensam problembild och dra åt samma håll. Flera av intervjupersonerna hävdar att det finns en uppdelning mellan vad som diskuteras och vad som lämnas utanför i de diskussioner som förs i partnerskapet. Att det inte skulle förekomma konflikter är däremot en myt, menar de flesta, men är samtidigt främmande för intressemotsättningar utifrån en könsdimension.

6.3.1 Passande och opassande intressen

Flera av de intervjuade upplever att definitionen av tillväxt många gånger är för snäv. ”Att bidra” är viktigt när det handlar om vissa områden, medan andra inte är relevanta. Vilmer Andersen, politisk representant, nämner tre områden som förbises:

Tar du sjukvården, kollektivtrafiken och kulturen så är de ju inte direkt representerade i partnerskapet, det är ju upp till oss då som representanter från regionen att se till att den typen av frågor kommer in i arbetet. Fler och fler pekar ju på att även sjukvården och inte minst kollektivtrafiken och kulturen är viktiga tillväxtfaktorer, till exempel med hänsyn till vad som bestämmer företagsetableringar. Det tycker jag kanske att man kunde lyfta in ännu tydligare.

Det är lätt att dra paralleller till diskussionen om den representativa demokratis exkluderande uppdelning mellan privat och offentligt. Sjukvård, kollektivtrafik och kultur har knappast varit en del av den traditionella diskursen kring tillväxt, utan är på många sätt kvinnligt könskodade sfärer. Britta Ström menar att sådana intressen inte passar in i de diskussioner som förs inom partnerskapets ramar:

Det blir väldigt mycket kopplat till att tillväxt är lika med fler företag, nya kombinationer av företag, klusterbildningar, den typen av innovationsvaggor eller vad man ska kalla såna här centra, och dom är ofta på en ganska hög nivå och väldigt begränsade när det gäller vilka som kan ha tillgång till det.

Beskrivningen verkar inte vara specifik för Skåne, utan märks även bland deltagare i andra partnerskap för RTP (Nutek 2006a s.42).

Pettersson och Saarinen har forskat om klusterbegreppet som blivit ett modeord i den nya regionalpolitiken. Enligt dem framställs ofta kluster som ett könsneutralt begrepp byggt på samförstånd. I praktiken är det dock oftast manliga sammanslutningar och traditionellt manliga politikområden som avses när begreppet används (Pettersson & Saarinen 2004 s.17). Westberg menar att det finns en manlig norm som förstärks av den marknadsekonomiska tolkningen av tillväxt som görs. Den skenbart könsneutrala inriktningen identifierar inte jämställdhet som viktigt om det inte framställs som ett vinna-vinna koncept, skriver hon (2005 s.48). Några av de intervjuade gjorde liknande beskrivningar. Maria Lindegren är generellt positiv till partnerskapet, men antyder att ett jämställdhetsperspektiv på tillväxtarbetet ofta måste motiveras utifrån en traditionell problembild:

När man sitter i tillväxtprogrammet är det så himla mycket fokus på ekonomisk tillväxt, men egentligen känns det som, varför ska man ens behöva göra det för att få tillträde i dom rummen, ibland kan man känna att, nej, jag ska inte ens behöva säga att det har med tillväxt att göra.

Några uttalanden ger intrycket av att man måste förhålla sig till en dominerande diskurs. Ola Jonsson spekulerar:

Motståndet finns kanske oftast från dom kretsarna som kanske driver ekonomisk tillväxt hårdast, kanske är minst intresserade av jämställdhetsfrågor, men kan du koppla ihop dom så kan du få ett annat gehör.

Att de horisontella målen om mångfald, ekologisk hållbarhet och jämställdhet inte är lika populära hos alla deltagare är tydligt. Ingen av de intervjuade tar visserligen avstånd från målen, men flera påpekar att man riskerar att förlora det ursprungliga syftet, förbättrad ekonomisk tillväxt, om man till varje pris måste väga in nämnda aspekter. Kommunförbundets Dag Juhlin beskriver problematiken:

Om målet är ekonomisk tillväxt baserad på en definierad insats, går det inte alltid att väga in de horisontella målen. Handlings- och strategifokus riskerar att tappas bort och målet bli ett annat.

Om vi väljer att se partnerskapsmodellen som en del av governancekonceptet blir inte de marknadsmässiga termerna och talet om ekonomisk mätbarhet särskilt uppseendeväckande. Det torde knappast vara en tillfällighet att modellen just anammats i tillväxtpolitiska sammanhang. Talet om partnerskapens jämställdhetspotential ekar dock tomt om intresset av att förändra maktrelationen mellan kvinnor och män inte passar in i arbetet.

Ofta har den enda jämställdhetsåtgärd som prioriterats i den regionala tillväxtpolitiken varit att uppmärksamma kvinnors företagande (Hudson & Rönnblom 2006 s.5). Regionalt ResursCentrum för kvinnor (RRC) har i detta haft en

central roll. RRC uppstod som formell organisation efter Fribergs kritiska rapport om regionalpolitikens enögdhet (1993). Syftet var att utveckla nätverk där kvinnor har tolkningsföreträdare för vilka frågor de vill driva på den lokala och regionala arenan. Verksamheten ska fånga upp ett engagemang bland kvinnor som tidigare inte varit företrädare i de mansdominerade strukturerna (R 2004:14 Nutek).

Inför RTP-perioden gick regeringen ut med tydligare direktiv om att RRC skulle vara en central aktör i de regionala partnerskapen. Syftet var att stärka jämställdhetsarbetet och kvinnors delaktighet (Regeringsbeslut, 2002-11-14). I Skåne har RRC integrerats i Region Skånes näringslivsenhet och arbetar främst med frågor rörande kvinnors företagande. En deltagare misstänker att arbetet har begränsats på grund av yttre tryck:

Jag tror att för att hon skulle få leva kvar inom Region Skåne på näringslivsavdelningen var det ett krav att hon skulle jobba med kvinnors företagande. Jag vet att idén om ResursCentra är bredare än så, det handlar ju om mobilisering och om kvinnor som resurs i största allmänhet, man måste inte driva företag för att vara med där, några av dom lokala resurscentran har ju bredare verksamhet, men jag kan väl känna att hon har fått direktivet att jobba med kvinnors företagande för att överleva i sin egen organisation.

Lillemor Dahlgren tror inte att fokuseringen på kvinnors företagande betyder att den traditionella förståelsen av tillväxt problematiseras utifrån ett könsperspektiv. Snarare reproduceras en uppdelning mellan ”riktiga” företag och kvinnors företag:

Man kan ha bra koll på kvinnors företagande utan att ha någon som helst jämställdhetstanke eller kunskap, och då kan det slå fel, hela tiden så diskuterar man utifrån sådana könsstereotypa bilder kanske, ”men kvinnor är så duktiga på att sticka så sådana företag kan dom starta”, man problematiserar inte den bilden på något sätt. Vad är egentligen målet när man arbetar med det här? Är det att 50 % av alla företag ska startas av kvinnor? Tänk om kvinnor inte vill starta företag!

Resonemangen kan ses utifrån Pringles och Watsons diskussion om hur intressen konstrueras i kontakten med de politiska arenorna (1992). Kvinnor som grupp särskiljs i diskursen genom talet om kvinnor som en ”resurs” och jämställdhet som ”kvinnors företagande”, medan män som grupp förblir osynliga. Maktrelationen ifrågasätts inte. Bodil Nilsson menar dock att man måste ha ett strategiskt förhållningssätt om man ska åstadkomma något och att medvetenheten om kvinnors och mäns olika villkor har blivit betydligt högre i partnerskapet med tiden:

Driver man saker väldigt hårt som människor inte tycker är viktiga eller bara tycker är besvärliga eller begränsar saker på ett sätt som man inte är intresserad av så blir man ju omöjlig till sist.

6.3.2 Konflikter finns, men inte utifrån kön

Bland de intervjuade deltagarna går åsikterna isär om partnerskapet kan sägas kännetecknas av en konsensusanda eller inte. Några menar att så är fallet, men förklarar det med att diskussionerna hålls ”på en så pass generell nivå att det inte känns så väldigt uttalat” (Nicander, TCO). En av deltagarna upplever den

homosociala strukturen som ett hinder och menar att ”det är otroligt hur många det är i gruppen och inte någon större skillnad på åsikterna” (Smisovsky, ISF).

Anmärkningsvärt är dock att flera av intervjupersonerna anser att partnerskapet faktiskt präglas av konflikter mellan deltagarna. Exempel på konflikter som nämns är de mellan landsbygdens och storstadens intressens, mellan de regionala och de statliga representanterna samt näringslivets anspråk kontra det offentliga. Någon tar även upp partipolitiskt färgade oenigheter mellan de politiska representanterna. Utsagorna tyder på att partnerskapet i Skåne kanske inte har så många likheter med det konsensusfrämjande nätverket. Vilmer Andersen menar att modellen snarare bygger på en korporativ idé i vilken de motsatta intressena utgör en viktig grund:

Det är en korporativ idé som ligger till grund för detta och det är frågan om hur långt den bär, den är ju bärande så länge man fortfarande kan se att det har en betydelse, att man har gemensamma intressen, men också att man har konfliktområden och motsatta intressen.

Intressekonflikter utifrån ett könsperspektiv är däremot obefintliga. Någon nämner att tillväxtmålen skulle kunna hamna i konflikt med de horisontella målen, men kan inte erinra sig om att så någonsin har skett. Dag Juhlin konstaterar kort att ”man representerar sin organisation och dess betydelse, inte ett kön”, vilket är en vanligt förekommande uppfattning. Bodil Nilsson försöker förklara varför konflikter rörande kön aldrig tas upp:

Nej, det finns det ju inte. Det kanske beror på att frågan kanske inte lyfts särskilt ofta. Man diskuterar det inte ur den synpunkten så mycket. Och tar man upp den här begränsade delen att det ska vara stöd till kvinnors företagande och sånt så är det ju ändå förhållandevis begränsade områden. Det är ju ingen som känner någon konkurrens gentemot det, utan det tycker ju alla är jättebra.

Det verkar vara viktigt att kunna påvisa en vinna-vinna situation och att anknyta till ökad ekonomisk tillväxt när jämställdhet diskuteras. Ett exempel är rapporten *Ökad tillväxt med jämställd styrelse* (Jönsson 2004). Denna rapport initierades i partnerskapet och är utifrån protokollen att döma det enda, förutom kvinnors företagande, med någon slags jämställdhetsanknytning som diskuterats under RTP-perioden (minnesanteckningar 2004-2006). Rapporten synliggör den manligt dominerade företagskulturen i Skåne på ett utmärkt sätt. Det är dock symptomatiskt att den faller in i en jämställdhetsdiskurs där just kvinnors deltagande förordas som en outnyttjad resurs som kan tas till vara och komplettera männen. Därmed uppmuntrar rapporten till konsensus snarare än till intressekonflikt.

7. Avslutande diskussion

Den ledande frågan i denna uppsats har varit om den regionala partnerskapsmodellen kan sägas främja kvinnors intressen i förhållande till mäns. Med det menade jag ifall modellen gör det möjligt för fler kvinnor att delta i regionalpolitiken än tidigare, samt hur villkoren för deltagandet ser ut. Ett villkor som framhölls var möjligheten att kunna artikulera intressen utifrån en könsdimension. Frågeställningen är relevant eftersom partnerskap bygger på en form av samverkan mellan olika intressen och har utmålats som ett sätt att bryta mansdominerade strukturer på den regionala arenan. Något entydigt svar kan dock inte ges. Det finns tendenser som pekar åt båda hållen.

På en principiell nivå påminner partnerskapsmodellen om det ideala nätverket vad gäller föreställningen om en horisontell relation mellan deltagarna och en delad problembild. Till skillnad från nätverket och i likhet med den representativa demokratin och korporativa arrangemang har dock partnerskapet formell status.

Bland deltagarna i partnerskapet för RTP i Skåne menade flera att partnerskapets formella status snarare har gynnat etablerade aktörer och nätverk än öppnat upp för nya deltagare. Samtidigt har könsfördelningen med tiden blivit allt jämnare och flera välkomnar att tidigare informella kontakter nu har fått en institutionell arena. Vem som har det formella ansvaret för att ett jämställdhetsperspektiv beaktas råder det dock delade meningar om. Ansvaret tenderar att bli frivilligt och försummas.

Vad gäller idealet om en horisontell relation mellan deltagarna var synsätten olika bland de intervjuade. Några framhöll att samtliga aktörers intressen och synvinklar var lika värdefulla, medan andra betonade vikten av att ”att bidra”. Det senare perspektivet riskerar att missgynna nya aktörer då dessa sällan har samma tid, ekonomiska resurser och information som de etablerade parterna. Oetablerade aktörer är givetvis inte liktydigt med ”kvinnors intressen”, men att förhärskande relationer upprätthålls gynnar knappast förändringar. Andra tendenser som noterades var att jämställdhetsperspektivet oftast får en perifer roll samt att modellens personbundna deltagande kan vara till nackdel för oetablerade aktörer.

Beträffande partnerskapets premiss om att parterna ska dra åt samma håll menade några att den dominerande definitionen av tillväxt bygger på en traditionell, könsblind förståelse av vad som är relevant att diskutera. Konflikter förekommer inom partnerskapets ramar, men att det skulle finnas intressekonflikter utifrån en könsdimension är främmande för de flesta.

7.1 En fråga om maktperspektiv?

Partnerskapen inom de regionala tillväxtprogrammen har rättmätigt beskrivits som en läroprocess, vilket gör det svårt att dra några långtgående slutsatser om modellen.

Samtidigt som flera av de tendenser som beskrivs i föregående kapitel kan relateras till tidigare forskning går det inte att förneka att förändringar har skett sedan tillväxtavtalens begynnelse, inte minst gällande könsfördelningen i partnerskapen. Man bör dessutom ha i åtanke att de regionala variationerna ofta är stora.

Partnerskapets potential att förändra maktförhållanden bör ändå diskuteras. Enligt min mening är det nödvändigt att i någon mån ta ställning till vilket maktperspektiv man utgår ifrån när man analyserar modellen.

Om man tar avstamp i en pluralistisk syn på makt är partnerskapets löften om formell status, horisontella relationer mellan deltagarna och konsensus främst av godo. John Gaventa beskriver hur missnöje enligt detta synsätt alltid förutsetts komma till uttryck och leda till handling. Det finns således inga begränsande strukturer, utan aktörerna formar fritt sina egna intressen och handlar därefter på ett rationellt vis. Centralt är att deltagandet äger rum på arenor som är öppna för praktiskt taget alla. Intressen betraktas som klart definierade och kan integreras i beslutsprocessen (Gaventa i Petersson 1987 s.29, 43). Den som inte deltar i intressekampen är nöjd alternativt ointresserad.

Betraktade utifrån maktens andra och tredje dimension blir dock partnerskapets premisser mer problematiska. Den andra dimensionen understryker att det kan skapas barriärer i beslutsfattandet som hindrar vissa frågors uppkomst (ibid. s.33). I den tredimensionella ansatsen framhålls möjligheten att makten, genom att skapa föreställningen om konsensus, används för att förhindra att konflikt uppstår (ibid. s.34-36). Som tidigare forskning, och tendenser i mitt studerade fall, visar riskerar föreställningen om det jämlika partnerskapet där alla drar åt samma håll att reproducera, och kanske till och med stärka, rådande maktförhållanden genom att det får formell status. Avgörande är om jämlika relationer och konsensus initialt förutsetts råda eller betraktas som eftersträvansvärda mål i en tydligt styrd process.

Ett intresseperspektiv, i den form som jag har tillämpat det, tar just avstamp i en mer komplex syn på makt. Därför rekommenderar jag att fler empiriska studier av partnerskap görs utifrån liknande perspektiv – i synnerhet om modellen cementeras och fortsätter att lanseras som en väg till ett bredare och mer jämställt politiskt deltagande.

8. Referenser och bilagor

Litteratur

- Ahrnens, Anette, 2003. *Partnerskap i praktiken – en studie av de regionala partnerskapen i Skåne och Kalmar län*. Lund: Statsvetenskapliga institutionen
- Andersson, Mats – Svensson, Lennart – Wistus, Sofia – Åberg, Carina, 2005. *Om konsten att utveckla partnerskap*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet
- Bacchi, Carol Lee, 1999. *Women, Policy and Politics. The Construction of Policy Problems*. London: Sage Publications
- Bergqvist, Christina, 1994. *Mäns makt och kvinnors intressen*. Stockholm: Almqvist & Wiksell
- Bergqvist, Christina, 1997. "Korporatismens nedgång – kvinnornas framgång?" i Nyberg, Anita & Sundin, Elisabeth (red.) *Ledare, makt och kön* SOU 1997:135
- Bhavnani, Kum-Kum, 1994. "Tracing the Contours. Feminist Research and Feminist Objectivity" s.26-40 i Ashfar, Haleh & Maynard, Mary. *The Dynamics of 'Race' and Gender – Some Feminist Interventions*. London: Taylor & Francis
- Blom, Agneta P., 1997. "Strukturers betydelse för framgång" i Nyberg, Anita & Sundin, Elisabeth (red.) *Ledare, makt och kön* SOU 1997:135
- Bull, Marianne, 2001. *Om regionalpolitiken blev jämställd – jämställdhetsperspektiv på regionalpolitik*. Enheten för integration och jämställdhet, Länsstyrelsen i Västra Götaland 2001:52
- Ds 2000:7 Rapport om tillväxtavtalen – tillväxt i hela landet
- Ds 2001:15 Rapport om tillväxtavtalen första året
- Ds 2002:34 Rapport om tillväxtavtalen andra året
- Eduards, Maud, 2002. *Förbjuden handling. Om kvinnors organisering och feministisk teori*. Kristianstad: Liber
- Ehn, Peter, 2001. *Mycket väsen för lite ull – en ESO-rapport om partnerskapen i de regionala tillväxtavtalen*. Ds 2001:59
- Elander, Ingemar, 1999. "Partnerskap och demokrati – omaka par i nätverkens tid?" i Brink, Anna et al (red.) *Globalisering*, SOU 1999:83

- Esaiasson, Peter – Giljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2003. *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik
- Forsberg, Gunnel, 2005. "Horisontella mål blir moln vid horisonten – Om jämställdhetsintegrering i regionalpolitiken" i Forsberg, Gunnel – Grenholm, Christina (red.) *...och likväl rör det sig*. Karlstad: Karlstad University Press
- Friberg, Tora, 1993. *Den andra sidan av myntet. Om regionalpolitikens enögdhet*. Östersund: Glesbygdsmyndigheten
- Gorpe, Peter, 2006. *Svenska partnerskap – en översikt. Organisationsutredningen för regional tillväxt*. SOU 2006:4
- Forsberg, Gunnel & Grenholm, Christina (red.), 2005. *Och likväl rör det sig. Genusrelationer i förändring*. Karlstad: University Press
- Forsberg, Pia, 2000. "Nya former för institutionaliserat samarbete mellan stat, arbete och kapital" i Neergaard, Anders & Stubberggaard, Ylva (red.) *Politiskt inflytande*. Lund: Studentlitteratur
- Hedlund, Gun, 2002. *Nya trender – förändringar i synen på ledarskap i ett könsperspektiv*. Paper till den XI Nordiske kommunalforskarkonferensen. Örebro universitet: Statsvetenskapliga institutionen,
- Hedlund, Gun, 2004. *Konsulterna och mellancheferna – kön, makt och organisationsförändringar i svenska kommuner*. Örebro universitet: Statsvetenskapliga institutionen
- Held, David, 1997. *Demokratimodeller: från klassisk demokrati till demokratisk autonomi*. Göteborg: Daidalos
- Hernes, Helga Maria, 1982. *Staten – Kvinner ingen adgang?* Oslo: Universitetsforlaget
- Hernes, Helga Maria, 1987. *Welfare State and Women Power. Essays in State Feminism*. Oslo: Norwegian University Press
- Hudson, Christine, 2001. *Regionala partnerskap – ett hot mot eller ett förverkligande av demokrati?* Umeå universitet: Statsvetenskapliga institutionen
- Hudson, Christine & Rönnblom, Malin, 2003a. "Uteslutande partnerskap" i Brynielsson, Håkan (red.) *På jakt efter en ny regional samhällsordning!* Svenska kommunförbundet
- Hudson, Christine & Rönnblom, Malin, 2003b. "Regional growth partnerships in Sweden breaking down hierarchies or building new barriers for women's participation?" Paper presenterat vid ECPR Workshop 23: Changing

Constitutions, Building Institutions & (Re)definining Gender Relations,
Edinburgh 28 March – 2 April.

Hudson, Christine & Rönnblom, Malin, 2006 (kommande). "Regional development policies and the constructions of gender equality – the Swedish case". Umeå University

ITPS, A2005:01. *Regionalpolitik som tillväxtpolitik. Retorik och substans i den regionala utvecklingspolitiken.*

ITPS, A2006:013. *Halvtidsutvärdering av de regionala tillväxtprogrammen.*

Jónasdóttir, Anna G., 2003. *Kärlekskraft, makt och politiska intressen. En teori om patriarkatet i nutida västerländska samhällen.* Uddevalla: Daidalos

Jönsson, Jonas, 2005. *Ökad tillväxt med jämställd styrelse – Kartläggning av könsfördelningen hos skånska kluster- och innovationsfrämjande aktörer.* Länsstyrelsen i Skåne län, Region Skåne

Niklasson, Lars, 2004. *Regionala tillväxtavtal – Ny politik på vetenskaplig grund.* Stockholm: KTH Infrastruktur

NUTEK, 2004. *Resurscentra för kvinnor – en kraft för regional utveckling?* R 2004:14

NUTEK, 2005. *På väg mot hållbar tillväxt? Regionala tillväxtprogrammen 2004*

NUTEK, 2006a. *På väg mot fler starka regioner? Regionala tillväxtprogrammen 2005*

NUTEK, 2006b. *Jämställdhet i regionala tillväxtprogram.*

NUTEK, 2006c. Separat redovisning av partnerskapsenkäten för partnerskapet i Skåne (ej offentlig publikation)

Montelius, Fredrik & Petersson, Harry, 2003. *Skånes tillväxtavtal – en intressent- och processutvärdering.* Arbetslivsinstitutet

Olsson, Jan, 2003. *Partnerskap och flernivåstyrning.* Bilaga 2 till PM Tillväxt och regionalisering. Ansvarskommittén Fi 2003:02

Oskarsson, Maria & Wängnerud, Lena, 1995. *Kvinnor som väljare och valda. Om betydelsen av kön i svensk politik.* Lund: Studentlitteratur

Pateman, Carole, 1989. *The Disorder of Women: Democracy, Feminism and Political Theory.* Stanford, California: Stanford University Press

Petersson, Olof (red.) 1987. *Maktbegreppet.* Stockholm: Carlsson Bokförlag

- Pettersson, Katarina & Saarinen, Ylva, 2004. *Kluster som regionalpolitiskt redskap i ett könsperspektiv. Män som hjältar i manliga kluster?* Emma resurscentrum
- Pierre, Jon (red.), 1998. *Partnerships in Urban Governance. European and American experience.* New York: St Martin's press
- Phillips, Anne, 2000. *Närvarons politik – den politiska representationen av kön, etnicitet och ras.* Lund: Studentlitteratur.
- Pringle, Rosemary & Watson, Sophie, 1992. "Women's Interests' and the Post-Structuralist State" i Barrett, Michele – Phillips, Anne (red.) *Destabilizing Theory – Contemporary Feminist Debates.* Stanford: Stanford University Press
- Proposition 1997/98:62 "Regional tillväxt för arbete och välfärd"
- Proposition 2001/02:4 "En politik för tillväxt och livskraft i hela landet"
- Regeringsbeslut 2002-11-14 dnr N2002/10715/RUT, N 2002/9153/RUT
- Regeringsbeslut 2003-12-18 dnr N2003/9315/RUT, N2002/10715/RUT
- Robinson, Victoria & Richardson, Diane (red.), 1997. *Introducing Women's Studies.* Great Britain: Palgrave
- Rönblom, Malin, 1997. "Halva makten? En feministisk granskning av politik" i Nordborg, Gudrun (red.) *Makt och kön – tretton bidrag till feministisk kunskap.* Stockholm: Symposium
- Rönblom, Malin, 1998. "Kvinnors organisering i Berg – att utmana den etablerade politiken" i Lorenzi, Ulrika (red.) *Delad kommunal makt: en rapport från programberedningen Kommunerna och jämställdheten.* Stockholm: Svenska kommunförbundet
- Rönblom, Malin, 2002. *Ett eget rum? Kvinnors organisering möter etablerad politik.* Umeå universitet: Statsvetenskapliga institutionen
- Sapiro, Virginia, 1981. "Researcher Frontier Essay: When Are Interests Interesting? The Problem of Political Representation of Women" i *The American Political Science Review* 75:3, s.701-716.
- Scott, Joan W, 1996. *Only Paradoxes to Offer: French feminists and the Rights of Man.* Cambridge: Harvard University Press
- Skjeie, Hege, 1992. *Den politiske betydningen av kjønn.* Institutt for Samfunnsforskning: Report 92:11

Sundin, Elisabeth, 1999. *Tillväxtavtalet ur ett genusperspektiv – synpunkter och möjliga ansatser (Growth from a gender perspective – comments and possible measures)*. Internationella handelshögskolan, Jönköping

Varannan damernas. Slutbetänkande från utredningen om kvinnorepresentation. SOU 1987:19

Vedung, Evert, 2006. *Konsten att utvärdera nätverk*. Helsingfors: Stakes

Wahl, Anna *et al*, 2001. *Det ordnar sig. Teorier om organisation och kön*. Lund: Studentlitteratur

Wendt Höjer, Maria & Åse, Cecilia, 1996. *Politikens paradoxer. En introduktion till feministisk politisk teori*. Lund: Academia Adacta

Westberg, Hanna (red.), 2005. *Regionala tillväxtavtal – en fråga om att bryta gamla mönster. Kvinnors och mäns delaktighet i tillväxtavtalen*. Arbetslivsinstitutet

Westerberg, Lillemor, 2000. *Utanför i partnerskap. En fråga om ledarskap och former för förnyelse och tillväxt (Left out in partnership. A question of leadership and forms of renewal and growth)*, NUTEK, Stockholm

Wängnerud, Lena, 1997. ”Ekonomisk politik: ett manligt maktområde i riksdagen” i Jónasdóttir, Anna G. (red.) *Styrssystem och jämställdhet. Institutioner i förändring och könsmaktens framtid*. SOU 1997:114

Wängnerud, Lena, 1998. *Politikens andra sida. Om kvinnorepresentation i Sveriges riksdag*. University of Göteborg: Göteborg Studies in Politics 53.

Young, Iris Marion, 2000. *Inclusion and Democracy*. Great Britain: Oxford University Press

Protokoll

Minnesanteckningar, Partnerskapet för RTP i Skåne:

2004-01-23, 2004-04-07, 2004-06-07, 2004-09-15, 2004-12-15, 2005-03-11, 2005-06-16, 2005-09-21, 2005-12-07, 2006-03-15, 2006-06-14

Minnesanteckningar, Partnerskapet för kvinnors företagande:

2004-06-11, 2004-08-24, 2004-10-11, 2004-12-15, 2005-02-24, 2005-04-14, 2005-06-07, 2005-08-30, 2005-10-18, 2006-01-20, 2006-06-09

Internetkällor

www.regionskane.se

Bilaga 1

Intervjuer

Vilmer Andersen	Region Skåne, pol. representant (v)	2006-06-26
Christine Axelsson	Region Skåne, ordförande (s)	2006-06-09
Mikael Carlsson	Länsarbetsnämnden	2006-06-26
Lillemor Dahlgren	Länsstyrelsen, jämställdhetsdirektör	2006-06-02
Ingrid Ekström	ESF-rådet	2006-06-28
Sten Hermansson	Företagarnas riksförbund	2006-05-31
Ola Jonsson	Extern granskare	2006-06-07
Dag Juhlin	Kommunförbundet	2006-06-09
Jonas Jönsson	Region Skåne, sekretariatet	2006-05-09
Stefan Larsson	Region Skåne, sekretariatet	2006-05-23
Maria Lindegren	Länsstyrelsen	2006-06-02
Dan Nicander	TCO	2006-06-08
Bodil Nilsson,	ResursCentrum för kvinnor	2006-05-09
Darja Smisovsky	IFS	2006-06-27
Britta Ström	Malmö stad	2006-06-21

Observationer

Partnerskap för kvinnors företagande	Region Skånes näringslivsenhet	2006-06-09
Partnerskap för RTP i Skåne	Möte på Flyinge hästgård	2006-06-14

Bilaga 2

Partnerskapet för RTP i Skåne – deltagarlista

Region Skåne
Företagarnas Riksförbund
Lunds universitet
Internationella Företagarföreningen i Sverige (IFS)
Länsstyrelsen
Malmö högskola
Regionalt Resurscentrum för kvinnor (RRC)
Skånes lokala utvecklingsgrupper (SLUG)
Länsarbetsnämnden
SACO
LRF
Kommunförbundet i Skåne
TCO
LO
Högskolan Kristianstad
Malmö stad
Svalövs kommun
Staffanstorps kommun
Skåne Nordost
Östra Göinge kommun
SÖSK-kansliet
Sjöbo kommun
Ung Företagsamhet Skåne / SLU Alnarp
Öresundskommittén
ALMI Företagspartner
ESF-rådet
Position Skåne AB

Totalt 44 deltagare, reserver inräknat, var av 20 (45,5 %) är kvinnor och 24 (54,5 %) är män.

Källa: Region Skånes näringslivsenhet

Bilaga 3

Könsfördelningen på partnerskapsmöten 2004-2006

Möten	Antalet närvarande*	Kvinnor	Män
2004-01-23	30	11 (37 %)	19 (63 %)
2004-04-07	16	6 (38 %)	10 (62 %)
2004-06-07	26	9 (35 %)	17 (65 %)
2004-09-15	26	7 (27 %)	19 (73 %)
2004-12-15	27	12 (44 %)	15 (56 %)
2005-03-11	23	7 (30 %)	16 (70 %)
2005-06-16	23	8 (35 %)	17 (65 %)
2005-09-21	23	9 (39 %)	14 (61 %)
2005-12-07	25	10 (40 %)	15 (60 %)
2006-03-15	19	7 (37 %)	12 (63 %)
2006-06-14	28	10 (36%)	18 (64 %)

* det bör understrykas att samtliga närvarande är inräknade i statistiken, dvs. ordinarie parter, sekretariat och inbjudna gäster.

KÄLLA: Region Skånes näringslivsenhet, egen sammanställning